

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на **Анна Валериева Плачкова** на тема:

„Потенциал на ЕС за демократизация на страните, кандидатстващи за членство в ЕС- натрупан опит и перспективи“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор по политология“

от проф. дсн **Георги Димитров Димитров**, научен ръководител

Съдбата на дисертационния труд на Анна Плачкова е твърде особена и трябва да се има предвид при оценката на получения от нея изследователски резултат. Дисертационното проучване бе замислено като част от големия международен проект „Maximizing the integration capacity of the European Union: Lessons and prospects for enlargement and beyond (MAXCAP 2013 – 2016), в рамките на който бе предвидено да се събере емпирична информация за (и да се изследва влиянието на) факторите, обуславящи приноса на ЕС за развитието на демокрацията в страните, кандидатстващи за членство в него. Но в хода на самото изследване се установи, че емпиричните данни не само не свидетелстват за такъв принос, но и че те неоспоримо доказват факта, че подготовката за членство в Съюза, а още повече самото членство в него не отвежда към подобряване на демокрацията, поне що се отнася до страните от Петото разширяване - в страните от Централна и Източна Европа (СЦИЕ). Шокът от този факт доведе до цялостно отпадане на основен компонент на проекта MAXCAP относно демократизиращото въздействие на ЕС.

Този развой на ситуацията се очерта в края на втората година от дисертационното проучване на Плачкова и именно той пренареди приоритетите на нейната изследователска работа: първо, да се разбере връзката между след-

присъединителната криза на демокрацията в новоприсъединените членки на ЕС и протичащата фундаментална преориентация във фокуса на интереса на съвременната политологична литература към качеството на демокрацията и, особено, към приоритизирането на проблема за върховенството на правото като основа на модерната демокрация; второ, да се разбере приносът на изследването на българо-румънския случай на преход от пред-присъединителна към след-присъединителна условност в политиката на разширяване на ЕС за преосмисляне на възможностите на Съюза за провеждане на политики за укрепване на демокрацията (в такъв тип страни).

Въз основа на внимателното проучване на 189 използвани източника, от които 27 на български език и 162 на английски език, Плачкова самостоятелно и много успешно се справи с това тежко академично предизвикателство (доколкото никой не ѝ е преподавал подобна проблематика от „високите етажи“ на политологията). Тя стига до коректно обосновани изводи за изначалната ограничена възможност на ЕС да въздейства в страните, кандидатстващи за членство¹, тъкмо в полето на демокрацията и върховенството на правото, откъдето и произтичат проблемите, станали видими първоначално чрез кризата на след-присъединителната условност на ЕС в България и Румъния, но явяващи се свидетелство за много по-широко-обхватни и дълбочинни общи процеси в СЦИЕ.

Смятам за особено ценен именно този анализ на българо-румънския случай, който доказва, че, от една страна, тези две страни не са ексцентрично изключение от общия процес на частична, повърхностна и обратима европеизация на пост-комунистическите страни, а – от друга, че причината за този ход на историческия

---

¹ Казано с думите на автора от автореферата: „Този анализ осветлява изначалните граници на възможността за трансформиращо въздействие на ЕС в полето на демократизация чрез инструментариума на разширителната условност – като комплект от изходни допускания, декларирани и реално преследвани цели и средства за тяхното постигане.“ (с 11)

процес не е само в националните особености на тези общества. Напротив, той произтича от спецификата на политическия подход на ЕС към разширяването на Изток. С тази своя аргументация Плачкова успешно влиза в задочен спор с едни от безспорните светила в научната традиция, изследваща европеизацията като Таня Бързел и Томас Рисе, които дори през 2012г. арогантно заявяваха „Проблемът е във вътрешнодържавните структури, Глупако!“² Отново ще се съглася с казаното от Плачкова в нейния автореферат: „Приведените в хода на анализа аргументи доказват, че **ключов проблем в подхода към европеизация чрез разширяване на ЕС е крайно неразвитото партньорство, липсата на двустранно взаимодействие в хода на този процес, а непълноценната и обратима демократизация е пряко следствие от този характер на протеклия процес.**“ (с 11). Ако си позволя да схематизирам казаното, недемократичният характер на подготовката за членство в ЕС има съществен принос за кризата на демокрацията в условията на членство в Съюза на страните от СЦИЕ.

Така или иначе, поучен от грешките си в хода на Петото разширяване, ЕС провежда съществено променена политика за подготовка на новите страни, кандидатстващи за членство, особено в страните от Западните Балкани. В това отношение, между съвременните изследователи се наблюдава пълно единодушие³. Въпросът е дали обаче заявяваните в тази литература ключови особености на „новия подход“, който цели да повиши резултатността на европеизацията на тези страни (и то тъкмо в полето на демокрацията и върховенството на правото), а именно - принципите

---

² Börzel, T. & Th. Risse, 2012. - When Europeanisation Meets Diffusion: Exploring New Territory, *West European Politics*, 35:1, с 197.

³ Gateva, E. 2015. *European Union Enlargement Conditionality*, Palgrave Macmillan; Kmezic, M. 2016. *EU Rule of Law Promotion. Judiciary reform in the Western Balkans*, Routledge – това са само примерни заглавия на важни монографии, към които следва да се добавят множеството статии на Адам Фейгън, Алдора Елбасани и мнозина други.

на диференциация и детайлизация в подготовката на страните-кандидатки, могат да бъдат установени като присъщи на рутинната работа на Европейската комисия и то по емпиричен път. Както казва Плачкова в своя автореферат:

„Основна цел на дисертационния труд е да се обяснят основанията, поради които върховенството на правото започва да се смята за основно измерение на качеството на демокрацията, която ЕС насърчава чрез политиката на разширяване в страните, кандидатстващи за членство. Въз основа на този концептуален резултат става важно да се докаже по емпиричен път, че такава преориентация в провежданата политика на разширяване на Съюза действително протича на практика.“ (с 9).⁴

За да отговори на този важен въпрос Плачкова проведе изключително оригинално емпирично проучване върху **„взаимодействието между ЕС и страните кандидатки, което се реализира чрез основният инструмент на предприсъединителната условност – ежегодните доклади на ЕК, наблюдаващи и оценяващи напредъка на всяка кандидатстваща страна към покриване на стандартите за членство в ЕС.“** (с 12). Изчерпателно са проучени докладите на ЕК за напредъка към готовност за членство в ЕС на България, Сърбия и Македония, с неocenимата методологическа помощ на доц. К. Харалампиев. Оригинален е и сложният, добре обмислен и добре обяснен изследователски инструмент на проучването – тъкмо заради акцента върху партньорството на страните-кандидатки с ЕС, но още повече са оригинални получените емпирични резултати, които по никакъв начин не могат да се предскажат по умозрителен път – особено като вариации на структурата от конкретни дялови разпределения на честотите на срещане за съответните характеристики в трите наблюдавани страни.

---

⁴ Всъщност, Плачкова *не* предполага наличието на преориентация в разширителната политика на ЕС и смятам, че казаното по-долу в автореферата е значително по-прецизно към нейния изследователски замисъл: **„следва да се подложи на емпирична проверка, за да се установи дали и доколко има промяна в начина, по който ЕС, в лицето на ЕК, насърчава демокрацията и върховенството на правото.“** (с 12 – навсякъде курсивът е на А.П.).

Ще си позволя да цитирам само един от най-важните изводи от емпиричното проучване на Плачкова: „Както при демокрацията, така и при върховенството на правото в региона, става дума за сложно диференцирана картина, очертаваща обща тенденция на подобрене, но – преобладаващо в условен и различен национален смисъл, а и на успех от твърде скромнен порядък.“ (с 175).

Изрично ще отбележа, че за разлика от мнозинството дисертации, в които прегледът на научната литература е повече упражнение за демонстрация на ерудиция в първа глава, а когато се стигне до емпирично проучване, авторите забравят за всичко казано там и провеждат „анализ“ от позициите на „здравия разум“, Плачкова много плътно и последователно разсъждава за стойността на получените емпирични резултати в концептуалната рамка на ориентирите, зададени от първите две глави от дисертационния труд, т.е. за нея получените резултати са, на първо място, аргументи в нейния критичен диалог с предходната научна традиция. Ценя изследователските постижения, отразени в тази глава на дисертационния труд, изключително високо.

Смятам, като цяло, че Плачкова реалистично посочва научните приноси на своя труд в автореферата, който е изготвен в съответствие с академичните стандарти.

Този пръв много сериозен и цялостен научен труд на Плачкова, естествено, не е лишен от слабости – твърде тромава стилистика на изложение, на места прекомерно остри генерализации, недообяснени смислови преходи между отделни пунктове на анализа, преповтаряне на тези, смятани от автора за важни, и т.н. Те се явяват нелеко препятствие пред читателя, но при добронамерено желание да се вникне в тезата на Плачкова и нейната аналитична логика, това е възможно, защото тезата е силна, а логиката – последователна.

Въз основа на изложените по-горе аргументи убедено препоръчвам на уважаемите колеги от научното жури по тази процедура да гласуват за присъждане на образователната и научна степен „доктор по политология“ на Анна Плачкова.

София, 25.01.2018 г.

подпис: